

Громадська організація
«Асоціація суддів
господарських судів України»
Україна, 65119, м. Одеса
пр. Шевченка, 29
info@uajcc.org

NGO «The Association of
judges of commercial courts of
Ukraine»
Ukraine, 65119, Odessa
ave. Shevchenko, 29
info@uajcc.org

«25» жовтня 2024 року

**Голові Верховної ради України
Руслану СТЕФАНЧУКУ**
stefanchuk-r@rada.gov.ua

**Голові Комітету з питань економічного
розвитку
Наталусі Дмитру Андрійовичу**
natalukha@rada.gov.ua

**Голові Комітету з правової політики
Верховної ради України
Денису МАСЛОВУ**
maslov@rada.gov.ua

На порядок денний пленарного засідання Верховної Ради України (далі – ВРУ), яке відбудеться у вівторок 29.10.2024, винесено розгляд законопроекту № 6013 «Про особливості регулювання підприємницької діяльності окремих видів юридичних осіб та їх об'єднань у перехідний період» (далі – законопроект 6013).

Даний законопроект був зареєстрований ще у вересні 2021 року, а прийнятий за основу в першому читанні із продовженням строку підготовки - у січні 2023 року. Майже 2 роки робота над законопроектом тривала у профільному Комітеті з питань економічного розвитку.

Протягом дії воєнного стану, двічі Верховним Судом, Касаційним господарським судом та Асоціацією суддів господарських судів були організовані зустрічі широкого кола законодавців, науковців, представників державних органів, суддів та безпосередньо представників бізнесу, яких напряду стосуються законодавчі зміни, на предмет фундаментального аналізу переваг та недоліків законопроекту № 6013 «Про особливості регулювання підприємницької діяльності окремих видів юридичних осіб та їх об'єднань у

перехідний період», яким, серед іншого, запропоновано, зокрема, визнати Господарський кодекс України таким, що втратив чинність.

За підсумками плідного обговорення проблематики правового регулювання економічних відносин, особливо у світлі змін, запропонованих законопроектом №6013, учасники заходів дійшли консолідованої думки про те, що проект Закону України «Про особливості регулювання підприємницької діяльності окремих видів юридичних осіб та їх об'єднань у перехідний період» (реєстр. №6013 від 09.09.2021):

- має вади, які неможливо вирішити його техніко-юридичним редагуванням,
- здатен нанести суттєву шкоду правовій системі України,
- значно знизити ефективність формування та реалізації державної економічної політики,
- суперечить міжнародним зобов'язанням України (в т.ч. Угоді про асоціацію між Україною та ЄС), Конституції України, законам України (в т.ч. Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності»),
- не має чітко визначеної мети та предмету правового регулювання,
- не відповідає «критеріям якості закону» (які є показниками дотримання принципу юридичної визначеності: ефективність мети і засобів правового регулювання, несуперечливість такого регулювання, розумність та логічність закону, чіткості, зрозумілості, однозначності правових норм),
- суперечить очікуванням суспільства та бізнесу у сталості та прогнозованості розвитку правової системи,
- не має прогнозу регуляторного впливу та наслідків для економіки України,
- не оприлюднено звіт про відстеження результативності Господарського кодексу України, як регуляторного акту, скасування якого передбачено законопроектом тощо.

За результатом проведеного аналізу законопроекту ключові застереження щодо негативних наслідків були неодноразово висловлені представниками бізнесу в інформаційному просторі, у тому числі:

- Австрійським Енергетичним Співтовариством (Energy Community);
- Національною асоціацією арбітражних керуючих України;
- Національною асоціацією адвокатів України;
- Всеукраїнською аграрною радою;
- Громадською спілкою «Всеукраїнський Конгрес Фермерів»;
- Всеукраїнською асоціацією органів місцевого самоврядування України;
- Національною академією правових наук України;
- Українським союзом промисловців і підприємців;

Відповідні зауваження щодо недоцільності прийняття даного законопроекту у такому форматі були також висловлені Фондом державного майна України, Фондом гарантування вкладів фізичних осіб, Міністерством оборони України та Збройними Силами України, Антимонопольним комітетом України, Національним Банком України, Департаментом державної виконавчої

служби Міністерства юстиції України, Радою арбітражних керуючих України, Національною асоціацією банків України, Державною установою «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова НАН України», тощо.

Зокрема, були окреслені ключові ризики прийняття законопроекту №6013 «Про особливості регулювання підприємницької діяльності окремих видів юридичних осіб та їх об'єднань у перехідний період»:

✓ для державного бюджету:

Реорганізація державних підприємств у господарські товариства створює як ризики втрати державою контролю за підприємствами, приватизація яких заборонена, що може мати негативні наслідки, в тому числі й щодо національної безпеки України, так і корупційні ризики щодо передачі контролю за такими державними підприємствами поза механізмом їх приватизації.

Законопроект матиме негативний вплив на показники бюджету, може призвести до недоотримання надходжень державного та місцевих бюджетів від приватизації державного і комунального майна.

Особливо це стосується новел законопроекту щодо скасування права господарського відання і права оперативного управління на майно державної власності. Зміни до галузевих законів передбачають, що військові частини Збройних Сил України, заклади вищої освіти, об'єкти Національної академії наук України, Національний банк України, державні театри тощо зможуть набути права власності або користування на майно, передане їм у власність. Реалізація вищезазначених положень законопроекту призведе до збільшення корупційних ризиків та позаприватизаційного відчуження державного майна і, як наслідок, до зменшення надходжень від приватизації державного майна до державного бюджету.

✓ для публічної власності:

Також негативно оцінюється законопроект з точки зору ризиків для публічної власності:

- перетворення неприбуткових державних підприємств у підприємницькі суб'єкти, хоча вони працюють не з метою отримання прибутку, не відповідає меті створення таких підприємств;
- виникнення прогалин у законодавстві в системі форм державного втручання в економіку призведе до хаотичних неконтрольованих оборудок в економічній сфері, це стосується і товарообмінних (бартерних) операцій без дозволу уповноваженого органу, особливо під час зовнішньоекономічної діяльності, право на які зараз мають лише суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності, визначені Законом України «Про регулювання товарообмінних (бартерних) операцій у галузі зовнішньоекономічної діяльності»;

Це може стосуватися у тому числі таких об'єктів бартерних операцій, як зернові культури, міндобрива, енергетичне обладнання тощо.

Втрата та виведення з країни поза державним регулюванням таких стратегічно важливих об'єктів може призвести до незворотних негативних наслідків для держави, особливо зараз, під час війни.

- прикінцевими та перехідними положеннями законопроекту №6013 передбачено скасування норм чинного законодавства щодо закріплення за оператором системи передачі електричної енергії, оператором газотранспортної системи об'єктів державної власності, що використовуються у провадженні діяльності з передачі електричної енергії/транспортування природного газу, на праві господарського відання.

Внесення у законодавство змін, які руйнують механізм відокремлення системних операторів, унеможливує проходження процесу сертифікації, піддає сумніву забезпечення незалежності вітчизняних операторів, що є одним з головних зобов'язань, прийнятих Україною за Угодою про асоціацію між Україною та ЄС, загрожує стабільності функціонування об'єднаної енергетичної системи та газотранспортної системи України.

- скасування відповідальності, передбаченої ст.231 Господарського кодексу України, позбавить державу можливості стягувати штрафні санкції, якщо такі не були передбачені діючим договором. Саме Господарським кодексом України декларовано, що сторони договірних зобов'язань не мають права змінити розмір штрафних санкцій, який визначений спеціальним законом.

Слід акцентувати, що це мільйони гривень на користь державного бюджету, наприклад за позовами Міноборони з підстав порушення державних контрактів.

- скасування Господарського кодексу України вилучає із законодавства України найбільш систематизовані норми щодо державного регулювання економічних процесів, що особливо в умовах війни є абсолютно неприпустимим. І це в той час, коли поточні події, що відбуваються в країні, свідчать про активне втручання держави в економічні процеси заради забезпечення безпеки пріоритетних галузей економіки (наприклад, примусове відчуження у власність держави акцій ПАТ «Укрнафта», ПАТ «Укртатнафта», АТ «Мотор Січ» тощо). За відсутності сформованого на базі Господарського кодексу України механізму державного регулювання економіки значно посилюються ризики життєзабезпечення країни та запобігання деструктивним явищам, здатних похитнути економічний суверенітет України.

✓ **для банківської сфери:**

У сфері банківської діяльності Господарський кодекс України декларує основні поняття, зокрема, види та організаційно-правові форми банків, поняття банківських операцій, кредитних відносин тощо. Саме Господарським кодексом України визначається порядок застосування відповідальності за порушення строків розрахунків у кредитних правовідносинах та імперативно зобов'язує платника самостійно нараховувати пеню на прострочену суму платежу і давати банку доручення про її перерахування з наявних на рахунку платника коштів.

Законопроектом пропонується протягом перехідного періоду реорганізувати підприємства усіх організаційно-правових форм у господарські товариства, або - ліквідувати їх. Проходження процедури перетворення

підприємства у іншу організаційно-правову форму та ліквідація - це перш за все тривалий процес, що може продовжуватися роками.

У зв'язку з цим виникнуть ситуації, коли підприємства почнуть затягувати ці процеси, зловживаючи своїми правами на шкоду контрагентам, створюючи низку судових спорів.

Ці законодавчі зміни будуть напряду стосуватися клієнтів банків – користувачів їхніх послуг, яким банки невизначений період не зможуть відкрити рахунок, надати кредит, змінити умови договорів, переоформити банківські документи тощо, через вимушені реорганізації і зміни в установчих документах всіх суб'єктів господарювання. При цьому у такій ситуації опиняться майже усі суб'єкти - клієнти банків.

Через затяжний перехідний період та невизначеність у правозастосуванні новел законодавства виникне сприятлива атмосфера для рейдерських захватів.

При цьому кредитори підприємства, яке перетворюється у господарське товариство, не зможуть вимагати забезпечення виконання зобов'язань шляхом укладення договорів застави чи поруки, дострокового припинення або виконання зобов'язань перед кредитором та відшкодування збитків тощо.

Якщо ж за державним чи комунальним підприємством було закріплено майно на праві оперативного управління чи господарського відання, таке право має бути припинено з моменту прийняття рішення про ліквідацію підприємства.

✓ шкoda правовій системі України, невідповідність міжнародним зобов'язанням України та Конституції України, зниження ефективності формування та реалізації державної економічної політики:

Законопроект здатен нанести суттєву шкоду правовій системі України, значно знизити ефективність формування та реалізації державної економічної політики, а найголовніше - суперечить міжнародним зобов'язанням України (в тому числі Угоді про асоціацію між Україною та ЄС) та Конституції України та не співвідноситься з іншим законодавством, яке регулює відповідні правовідносини.

✓ у сфері регуляції економічних відносин, в тому числі обмежень монополізму та захисту суб'єктів господарювання і споживачів від недобросовісної конкуренції:

Запровадження і захист конкурентних відносин є одним із пріоритетних завдань держави. Саме Господарським кодексом України закріплюються основні принципи та поняття у сфері обмеження монополізму та захист суб'єктів господарювання і споживачів від недобросовісної конкуренції, зміст яких розкривається детально у спеціальних законах та забезпечується систематизація спеціального законодавства у антимонопольних відносинах. Руйнування фундаменту, на якому побудована низка спеціальних законів у цій сфері спричинить правовий колапс у правозастосуванні.

Крім того, скасовуючи норми права, що регулюють обмеження монополізму та захист суб'єктів господарювання і споживачів від недобросовісної конкуренції, що безпосередньо стосується діяльності Антимонопольного

комітету України, законопроектом №6013 не врегульовано ці правовідносини, що призведе до виникнення системних прогалин у законодавстві.

✓ ***перехідний період для реорганізації чи ліквідації підприємств:***

Протягом перехідного періоду пропонується реорганізувати підприємства усіх організаційно-правових форм у господарські товариства, або ліквідувати їх. Це стосується, у тому числі, державних, комунальних підприємств, фермерських господарств та підприємств з іноземними інвестиціями.

Проходження процедури перетворення підприємства у іншу організаційно-правову форму та ліквідація - це не тільки коштовний і тривалий у часі процес, який створюватиме додаткове необґрунтоване навантаження на діяльність підприємств, та чисельні перевірки бізнесу, це, насамперед, вирішення питання подальшої долі працівників та майна підприємства.

✓ ***загроза рейдерських захоплів:***

Через затяжний перехідний період та невизначеність у правозастосуванні новел законодавства виникне сприятлива атмосфера для рейдерських захоплів.

При цьому, кредитори підприємства, яке перетворюється у господарське товариство, не зможуть вимагати забезпечення виконання зобов'язань шляхом укладення договорів застави чи поруки, дострокового припинення або виконання зобов'язань перед кредитором та відшкодування збитків тощо.

Якщо ж за державним чи комунальним підприємством було закріплено майно на праві оперативного управління чи господарського відання, таке право має бути припинено з моменту прийняття рішення про ліквідацію підприємства.

Перехідний період та новий законодавчий порядок врегулювання підприємницьких відносин будуть мати наслідком процедуру переоформлення установчих документів, призведуть до сприятливих умов для виведення майна із статутного капіталу підприємств, у тому числі, такого, що знаходиться в іпотечі, під заставою.

✓ ***відтік інвестиційних капіталів:***

Об'єктивно нагальною проблемою в Україні є розпорошення засад підприємництва по численним законам у сфері господарювання, що ускладнюють роботу бізнесу. Скасування Господарського кодексу України свідчитиме про ще більшу нестабільність правового поля та засад господарювання. Це не сприятиме розвитку інвестиційних проєктів, адже без сталих зрозумілих широкому загалу правових норм неможливо реалізувати перспективні кейси.

Позбавлення країни Кодексу призведе до ускладнення гарантування прав іноземних інвесторів, що стане істотним фактором стримування та пригальмовування повоєнного відновлення країни. Наприклад, лише Господарським кодексом України визначено засади функціонування спеціальних (вільних) економічних зон, організації та здійснення інших видів спеціальних режимів господарської діяльності.

Аби Україна була цікавою як для іноземних, так і для власних інвесторів, необхідно змінювати саму суть державного регулювання господарських відносин та приведення його у відповідність до європейських стандартів на вимогу укладених асоціативних Угод України з Європейським Союзом. На базі

Господарського кодексу чи, скоріше - його нової редакції, потрібно спростити законодавство, посилити на кодифікаційному рівні гарантії невтручання держави в економіку.

В той же час, скасування Кодексу, що регулює економічні (господарські) правовідносини, зруйнує правову систему та утворить нову нестабільність в економіці.

Кардинально змінюючи основні правові засади правового врегулювання економічних відносин, законодавець позбавляє процес правозастосування прозорості, відкритості та легкості для розуміння бізнесом праворегулювання, що прогнозовано призведе до негативних наслідків для економіки країни, особливо наразі під час воєнного стану.

Натомість для економічної стабільності державі необхідні:

- рекодифікація різноманіття законів в різних галузях права, які регулюють різні сфери господарської діяльності, шляхом створення єдиного уніфікованого документу, опрацьованого науковою спільнотою;

- якісна кодифікація, а не декодифікація права;

- уніфікація, або гармонізація господарсько-правових норм з нормами ЄС;

- стала та зрозуміла судова практика.

Крім того, зараз ми знаходимося у такій точці, яку можна назвати «точкою можливостей» - відправною для створення потужної економіки, з усіма важелями захисту суб'єктів господарської діяльності, яка буде відповідати стандартам Європейського Союзу.

Особливо акцентуємо увагу на тому, що Європейський Союз ще з 2016 року визначив пріоритетним для економіки країн Союзу напрямок кодифікації економічного (комерційного) права та створення єдиного бізнес кодексу для усіх країн Європейського Союзу. Так, розробники Європейського бізнес кодексу сподіваються на те, що гармонізація, прийняття та оформлення простих сучасних правил у межах європейського ринку створить вікно можливостей не лише для усунення існуючих бар'єрів на шляху Єдиного ринку, але й до розвитку торгівлі та інвестицій усередині Співтовариства. Планується, що Європейський бізнес кодекс повністю замінить національні закони країн ЄС у сфері бізнесу (в тому числі і тих, що стосуються оподаткування).

Отже, об'єктивно нагальною потребою в Україні є не відмова від кодифікації, що розпорошить засади підприємництва по численним законам, а скасування десятків законів у сфері господарювання, що ускладнюють роботу бізнесу. До того ж, щоб Україна була цікавою як для іноземних, так і для власних інвесторів, необхідно змінювати не лише назви, а й саму суть державного регулювання господарських відносин та приведення його у відповідність до європейських стандартів на вимогу укладених асоціативних Угод України з Європейським Союзом. На базі Господарського кодексу чи, скоріше, його нової редакції потрібно спростити законодавство, посилити на кодифікаційному рівні гарантії невтручання держави в економіку.

В той же час, скасувати Кодекс, що регулює економічні (господарські) правовідносини, – значить остаточно зруйнувати правову систему та утворити нове «правове підґрунтя» для нестабільності в економіці у і так вкрай важкі умови для бізнесу країни під час війни.

З огляду на вищезазначене, просимо врахувати застереження щодо неприпустимості прийняття законопроекту № 6013 «Про особливості регулювання підприємницької діяльності окремих видів юридичних осіб та їх об'єднань у перехідний період» у відповідній редакції для недопущення кризових явищ в економіці держави у воєнний та повоєнний час.

З повагою

Голова АСГСУ

Наталія БОГАЦЬКА